

รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียน
ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
The Model of Educational Supervision Administration Based on
Kalyanamittadhamma in Small Schools Under the Office of the
Basic Education Commission

¹ภุคณญา ทัดแก้วมีกลิ่น ²พระมหาธำรงค์ จิตบุญโณ

¹Phoolphaya Thadkaewmeeklin: ²Phramaha Thamrong Thitapunyo

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{1,2}Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

¹Corresponding author, e-mail: pbi1.work@gmail.com

Received November 18, 2025; Revised December 18, 2025; Accepted: April 29, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาตัวแปรการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างรูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีวิจัยทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 152 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ศึกษาพิเศษ 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน และครูวิชาการหรือครูผู้สอน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 760 คน แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น .996 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมินและรับรองรูปแบบสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุตัวแปร มี 3 องค์ประกอบ 78 ตัวแปร ดังนี้ (1) ภาวะผู้นำการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร (2) การบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร และ (3) เทคโนโลยีการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร 2) รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยมีค่าความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้รับการประเมินและรับรอง

ว่ามีความถูกต้องเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย ผ่านการประเมิน มีค่าเฉลี่ยในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษา; โรงเรียนขนาดเล็ก; หลักกัลยาณมิตร

Abstract

This research article aimed to study 1) The variables of educational supervision administration based on the principle of Kalyanamitta in small schools under the Office of the Basic Education Commission; 2) Develop a model of educational supervision administration based on the principle of Kalyanamitta for small schools under the Office of the Basic Education Commission; 3) Evaluate and validate the developed model. The research employed a mixed-method design, The sample group consisted of 152 educational service area offices under the Office of the Basic Education Commission. The data were collected by 1 educational supervisor, 2 school administrators, and 2 academic teachers or instructors, totaling 760 data providers. The questionnaire had a reliability value of .996. The research instruments comprised questionnaires, evaluation forms, and model validation tools. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and exploratory factor analysis. The research results were found as follows; 1. The components of educational supervision administration based on the principle of Kalyanamitta for small schools under the Office of the Basic Education Commission were multivariate, consisting of three main components with a total of 78 variables: (1) Supervisory leadership based on Kalyanamitta principles; (2) Educational supervision administration based on Kalyanamitta principles; and (3) Supervision technology based on Kalyanamitta principles. 2. The developed model of educational supervision administration based on the principle of Kalyanamitta for small schools consisted of three interrelated components, all showing statistically significant positive correlations at the .01 level. 3. The developed model was evaluated and certified as accurate, appropriate, feasible, and beneficial, consistent with theoretical concepts. The overall mean scores of the evaluation were rated at the highest level

Keywords: Educational Supervision Administration; Small Schools; Kalyanamitta Principle

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญก้าวหน้าและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาประเทศจะประสบความสำเร็จได้ก็อยู่ที่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพคือ การให้ทุกคนได้รับการศึกษา โดยมีพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาในประเทศไทย ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการพัฒนาทางการศึกษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ใน มาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ภูมิปัญญา ภูมิคุณธรรม ภูมิจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปที่ทุกฝ่ายเชื่อมั่นว่าหากได้กระทำอย่างจริงจังแล้วผลสัมฤทธิ์และคุณภาพการศึกษาจะได้รับการพัฒนาขึ้น ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย บุคลากรเป็นกลไกสำคัญยิ่งที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จคือ ผู้บริหาร การศึกษาและครูผู้สอน เป็นบุคลากร ที่สำคัญยิ่งที่จะปรับเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารจัดการ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้สนับสนุน และมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) หน่วยงานภาครัฐจึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนางานนิเทศการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขับเคลื่อนนโยบาย “การนิเทศวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ ใช้พื้นที่เป็นฐานใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อน” เพื่อต่อยอดการพัฒนางานนิเทศการศึกษาในมิติที่สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในอนาคต ได้กำหนดประเด็นสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและศึกษานิเทศก์สามารถเลือกใช้รูปแบบ วิธีการ และกระบวนการนิเทศ รวมถึงการกำหนดแนวทางการนิเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพในระดับเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และผู้รับการนิเทศ โดยมีเป้าหมายประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมอันเป็นผลมาจาก การพัฒนางานนิเทศการศึกษาที่ผ่านกระบวนการวางแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีการประยุกต์ใช้กลยุทธ์ สื่อ นวัตกรรม หรือเทคโนโลยีในการนิเทศการศึกษา หรือการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษา โดยได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ คือ การที่เขตพื้นที่การศึกษามีการกำหนดนโยบาย แนวปฏิบัติ และให้การสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในเชิงระบบ มีการกำหนดรูปแบบและวิธีการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสร้างสร้งนวัตกรรม หรือแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในบริบทของการนิเทศการศึกษา รวมถึงศึกษานิเทศก์นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติงานนิเทศด้วยความตั้งใจ เต็มใจ และมุ่งมั่นเพื่อให้การนิเทศบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยสถานศึกษาต้องกำหนดนโยบายและแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

จากรายงานผลการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านมา พบว่า การจัดการศึกษาของไทยอยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจ และผลผลิตทางการศึกษามีคุณลักษณะไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะได้มีความพยายามในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเร่งด่วน ซึ่งเน้นการปรับปรุงที่ผลผลิตของการศึกษาโดยตรง ทั้งในด้านความรู้ ความคิด และทักษะความสามารถ รวมทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วย นอกจากนี้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์จากสำนักงานทดสอบระดับชาติ พบว่า การทดสอบอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องและยังพบว่า ผลการประเมินความ

เกณฑ์ทางการเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายค่อนข้างต่ำ สะท้อนให้เห็นคุณภาพของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา คุณภาพผู้เรียนต่ำ ส่งผลให้การพัฒนาคนต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2560)

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศกว่า 33,736 แห่ง มีสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 24,805 แห่ง ซึ่งบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่นอกเขตเมือง หรือในพื้นที่ห่างไกล โดยจากการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. ตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา พบ 5 ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็ก ดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ นักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็กยังมีปัญหาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ 2) ขาดแคลนงบประมาณ เนื่องจากสถานศึกษาขนาดเล็กได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในจำนวนจำกัด จึงส่งผลต่อจำนวนบุคลากร ครูภัณฑ์และสื่อการเรียนการสอนต่างๆ รวมไปถึงการก่อสร้างอาคารสถานที่ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน 3) จำนวนบุคลากรครูมีไม่เพียงพอ จากปัญหาครูไม่ครบชั้นเรียน สถานศึกษาจึงจัดการเรียนรวมระหว่างชั้นเรียน ทำให้นักเรียนไม่ได้รับความรู้ที่เหมาะสมในแต่ละชั้นเรียน 4) ขาดระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ จากข้อมูลการประเมินสถานศึกษาของ สมศ. พบว่าอัตราการเข้าถึงสื่อสารสนเทศของสถานศึกษาขนาดเล็กยังอยู่ในระดับต่ำ ระบบสารสนเทศของโรงเรียนขนาดเล็ก เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ ฐานข้อมูล ระบบเครือข่าย ฯลฯ ส่วนใหญ่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการหรือไม่มีประสิทธิภาพมากพอ และ 5) สถานศึกษาขาดการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกมาใช้ปรับปรุงพัฒนา ดังนั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่สถานศึกษาควรให้ความสำคัญ ตระหนักถึงการนำผลการประเมินมาปรับใช้พัฒนาสถานศึกษา เพื่อที่จะแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดและจะสามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ

ในยุคปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแห่งศตวรรษที่ 21 การพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นประเด็นสำคัญที่หน่วยงานการศึกษาทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การนิเทศภายใน” ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม กระบวนการนิเทศภายในหลายแห่งยังเน้นเชิงการบริหารมากกว่าการพัฒนาครูในเชิงวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) ปัญหาของการนิเทศการศึกษา เป็นปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกๆ ด้านเพื่อชี้แนะแนวทางและพัฒนาการจัดการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก และอยู่ห่างไกล ซึ่งต้องการการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ ที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในด้านการบริหารวิชาการการบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ปัญหาที่เกิดขึ้นของการจัดการศึกษานั้น ต้องมีการแก้ไขปัญหที่ตรงจุดและตรงกับหลักการต่างๆ ของการจะจัดการศึกษา ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพดังที่ได้กล่าวมานั้น แต่ความต้องการของสถานศึกษาดังกล่าวยังไม่ได้รับการตอบสนองอย่างแท้จริง เนื่องมาจากการขาดแคลนศึกษานิเทศก์และบุคลากรในการนิเทศการศึกษา รวมทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาก็มีความจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยให้สถานศึกษาปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐาน การปฏิบัติงานของสถานศึกษา (ทิพวรรณถาวรโชติ, 2564) นอกจากนี้ การขาดการสื่อสารที่ตรงระหว่างครู และผู้บริหารในการกำหนดแนวทางการนิเทศที่ชัดเจนยังทำให้กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนไม่สามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

ได้อย่างยั่งยืน (พิมพิง สว่างดี, 2565) อีกทั้งยังขาดแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และจิตวิญญาณของความเป็นครูในระบบไทย ส่งผลให้การนิเทศภายในขาดพลังในการส่งเสริม การพัฒนาครูอย่างยั่งยืน (สุภาวดี ศิริสวัสดิ์, 2565) แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่พยายามพัฒนารูปแบบการนิเทศ เช่น แนวคิดการนิเทศแบบโค้ชชิ่ง (coaching) หรือการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer supervision) แต่ยังไม่พบว่ามีแนวทางปฏิบัติครูจำนวนมากยังไม่รู้สึกถึงความเป็น “กัลยาณมิตร” หรือ ความร่วมมืออย่างแท้จริงจากผู้ทำหน้าที่นิเทศ (อรพรรณ คงคล้าย, 2565) ดังนั้นจึงยังมีช่องว่างในการ สร้างรูปแบบการนิเทศที่มีคุณภาพ มีหัวใจของการเป็นครูร่วมกัน และตอบโจทย์ความเป็นมนุษย์แห่งการ เรียนรู้ เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และการบริหารจัดการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างระบบ บริหารของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ช่วยลดและแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้น ในสถานศึกษา เพื่อตอบสนองต่อบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ภาครัฐได้ปรับเปลี่ยนแผนการ บริหารจัดการการปฏิรูปการศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาคนในทุกมิติ การขจัดความ เหลื่อมล้ำ และการสร้างความเสมอภาคทางสังคม ควบคู่ไปกับการเติบโตบนคุณภาพชีวิต กระบวนการศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงมีนโยบายในการ ขับเคลื่อนเครือข่ายการนิเทศการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำเขตตรวจราชการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ สอดคล้องกับนโยบายด้านประสิทธิภาพของ สพฐ. มุ่งเป้าหมายสร้างความเข้มแข็ง ของการนิเทศ การศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับเครือข่าย พร้อมส่งเสริมความร่วมมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา รวมถึงพัฒนาเครือข่ายทางวิชาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินงานด้านการนิเทศการศึกษาตามเป้าหมาย (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ที่สอดคล้องกับการนำหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ที่เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน พระไตรปิฎก หมวดอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต เพื่อชี้แนะแนวทางในการเป็น “กัลยาณมิตร” หรือ “มิตรที่ดี” ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชักชวน ชี้นำ และเกื้อกูลให้บุคคลก้าวหน้าไปในทางที่ดีทั้ง ทางโลกและทางธรรม หลักกัลยาณมิตรธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการนิเทศภายในได้ อย่างเหมาะสม โดยเน้นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี มีคุณธรรม ความเมตตา และสติปัญญา อันเอื้อ ต่อการพัฒนาวิชาชีพของครูในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน การนิเทศภายในในปัจจุบันไม่ได้มุ่งเน้นเพียง การประเมินหรือควบคุมการสอนเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกหนึ่งในการสนับสนุนการเติบโตของครูใน ทุกมิติ ทั้งด้านวิชาการ อารมณ์ และจิตวิญญาณความเป็นครู การประยุกต์ใช้แนวคิดแบบพัฒนา แนวคิดแบบมีส่วนร่วม และการเป็นผู้นำทางวิชาการ จึงเป็นหัวใจของการนิเทศภายในที่มีคุณภาพ อย่างแท้จริง (วิไลลักษณ์ ละวู, 2568) สำหรับกัลยาณมิตรธรรม 7 นั้น ประกอบด้วย 1) ปิโย น่ารัก ผู้ ที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา เมื่อผู้รับการนิเทศ มีปัญหาเกิดความทุกข์ก็อยากเข้าไปหาหรือเข้าไปปรึกษา เพราะว่าผู้ที่มีปัญหาก็คิดหาที่ปรึกษา 2) ครุ น่าวางใจ ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาต้องเป็นผู้แนะแนวต้องมี ลักษณะที่น่าไว้วางใจได้หนักแน่นน่าเคารพนับถือน่าเชื่อถือ 3) ภาวนีโย น่ารักริใจ ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ การศึกษาเป็นผู้มีบุคลิกท่าทางที่แสดงออกดูแล้วทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นผู้มีภูมิรู้ มีภูมิธรรมภูมิ ปัญญาสูง เป็นคนมีการศึกษา พัฒนาตนดีแล้ว 4) วตตา รู้จักพูด หรือพูดเป็น ข้อนี้เป็นลักษณะสำคัญ มากสามข้อแรกนั้นเป็นบุคลิกภาพที่จะทำให้เกิดการปรึกษาและการแนะแนวขึ้นโดยนำมาสู่การพบปะ และการทำกิจกรรมอื่นๆ 5) วจนกฺขโม รู้จักฟัง หรือฟังเก่ง หมายถึง ความเก่งในการฟังการจับเรื่องได้

ไวและชัดเจน รวมถึงการมีความอดทนในการฟังอดทนต่อการรับฟังปัญหาอดทนต่อการระบายความทุกข์ 6) คมกริณจ กถ์ กตดา แกล้งเรื่องลึกลับซึ่งได้เมื่อครุมีปัญหาที่ยาก หรือลึกลับ ผู้ที่ทำหน้าที่นี้เทศการศึกษา ก็สามารถคลี่คลายให้เข้าใจได้ 7) โน จงฐาเน นิโยชเย ไม่ชักจูงไปในทางที่ผิด หรือนอกเรื่อง ผู้ที่ทำหน้าที่นี้เทศการศึกษา จะต้องมีความที่ชัดเจนในการแนะนำโดยมีเป้าหมาย และนำไปสู่จุดหมายซึ่งจะแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2545)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา เห็นว่าควรมีการศึกษาปัญหาสำคัญดังกล่าว ที่ชี้เฉพาะลงไปประเด็นที่เกี่ยวกับ รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร จึงจะทำให้การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก มีประสิทธิภาพ และสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างแท้จริงเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวแปรการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยผสมผสาน (Mixed methodology) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) พื้นที่วิจัย คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจากเขตตรวจราชการที่มีเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 245 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568) กลุ่มตัวอย่าง จากการเปิดตารางเครชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) เขตตรวจราชการที่มีเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 152 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแต่ละเขตตรวจราชการใช้วิธีการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแต่ละเขตตรวจราชการใช้วิธีการสุ่มด้วยวิธีการจับฉลาก (Simple Random Sampling) การสุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีผู้ให้ข้อมูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาละ 5 คน คือ ศึกษาพิเศษ 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน และครู 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 760 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5 rating scale) ตามแบบของ ลิเคิร์ต (Likert, 1967) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .996 ใช้ศึกษาองค์ประกอบรูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA : Exploratory Factor Analysis) ซึ่งก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล โดยมีเกณฑ์ ดังนี้ ค่า KSA ตามวิธี Kaiser - Meyer - Olkin (KMO) มีค่าใกล้ 1.00 และผลการทดสอบ Bartlett's Test มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยทางสถิติ ที่ α เท่ากับ 0.000 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยการใช้การวิเคราะห์ด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบ "PCA" (Principal Component Analysis) และหมุนแกนขององค์ประกอบแบบตั้งฉาก (orthogonal rotation) ด้วยวิธีการวารีแมกซ์ (varimax rotation) ซึ่งถือเกณฑ์การเลือกตัวแปรที่เข้าอยู่ในองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่ง โดยพิจารณาจากค่าความแปรปรวนของตัวแปร (eigenvalue) ที่มากกว่า 1 และถือเอาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) ของตัวแปรแต่ละตัวขององค์ประกอบนั้นมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งเป็นค่าน้ำหนัก ที่มีนัยสำคัญในทางปฏิบัติ (practically significant) มีตัวแปรแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไปตามเกณฑ์ของ ไคเซอร์ (Kaiser)" (Kaiser, 2000 as cited in Tabachnik et al., 1983) 2) แบบประเมินและรับรองรูปแบบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5 Rating Scale) ตามแบบของ ลิเคิร์ต (Likert, 1967) ในการประเมิน 4 ด้าน คือ (1) ด้านความถูกต้อง (Accuracy) (2) ด้านความเหมาะสม (Propriety) (3) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) และ (4) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของเบส (Best, 1970) ใช้ศึกษาการประเมินและรับรองรูปแบบที่สร้างขึ้น

ขั้นตอนในการวิจัย มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาตัวแปรการบริหารการนิเทศศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ ได้ดำเนินการวิจัยใน 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) กับการบริหาร การนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก และพัฒนาตัวแปรการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารการนิเทศศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำตัวแปรการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่ม มาพัฒนาเป็นเครื่องมือวิจัยในลักษณะแบบสอบถาม (questionnaire) นำมาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้องที่เรียกว่า IOC (index of item objective congruence) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อให้ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นิยามและตัวแปร ได้คะแนน IOC ทุกข้อเท่ากับ 1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะ 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 30 คน และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม ทั้งฉบับได้ค่าแอลฟาเท่ากับ .996 นำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง 152 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 760 คน

นำตัวแปรและองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) มาจัดทำเป็นรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารการนิเทศศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำเสนอรูปแบบให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ผู้บริหารการศึกษา ศักขานิเทศก์ และผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 17 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญการบริหารการนิเทศศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบ โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5 Rating Scale) ในการประเมิน 4 ด้าน คือ 1) ด้านความถูกต้อง (Accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (Propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) 4) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility)

ผลการศึกษา

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุตัวแปร มี 3 องค์ประกอบ 78 ตัวแปร ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร 42 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.579 - 0.763 2) การบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร 28 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.564 - 0.764 และ 3) เทคโนโลยีการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร 8 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.565 - 0.661

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยมีค่าความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้รับการประเมินและรับรองว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย ผ่านการประเมิน มีค่าเฉลี่ยในภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าองค์ประกอบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุตัวแปร ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบผ่านการศึกษาตัวแปรใน 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) และพัฒนาตัวแปร โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อปรับปรุงรูปแบบต้นร่างตามแนวคิด ทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติม ทำให้ได้ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) ที่ระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ยังเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ใช้อธิบาย

ปรากฏการณ์ได้ด้วย เป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา (Keeves, 1998) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Collin and Long ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาและการประเมินผลครู โดยนำผู้บริหารสถานศึกษาและครูจากหกโรงเรียน แต่ละโรงเรียนผู้บริหารหนึ่งคนและครูสองคน ทำการสัมภาษณ์แบบกึ่งสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ ทำให้ทราบว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ได้ดี โดยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้นมาก อันเป็นผลมาจากการให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่ครูผู้สอน ดังนั้น การนิเทศภายในสถานศึกษาจะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูให้ดีขึ้น (Collin and Long, 2003)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าเป็นพหุตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยมีค่าความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01. ทั้งนี้เพราะภาวะผู้นำนิเทศตามหลักกัลยาณมิตร เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เพราะผู้นำนิเทศที่มีคุณธรรม เมตตา และพร้อมจะเป็นที่ปรึกษาเชิงสร้างสรรค์ จะสามารถสร้างความไว้วางใจในหมู่ครู และนำไปสู่ความร่วมมือที่เต็มใจในการพัฒนางาน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2557; Leithwood et al., 2004) เมื่อผู้นำมีท่าทีแบบกัลยาณมิตร การบริหารนิเทศก็จะไม่ใช่เพียงกระบวนการตรวจสอบ แต่กลายเป็นกิจกรรมที่ครูรู้สึกปลอดภัย มีส่วนร่วม และมุ่งพัฒนาอย่างแท้จริง ต่อมา การบริหารนิเทศตามหลักกัลยาณมิตร จะทำหน้าที่เป็นกลไกในการออกแบบ วางแผน และจัดการกระบวนการนิเทศให้มีความชัดเจนเป็นระบบ และยืดหยุ่น โดยยึดหลักความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบร่วมกัน (Sergiovanni, 1992; Glickman et al., 2014) ผู้นำที่มีจริยธรรมจะสามารถออกแบบระบบนิเทศที่สร้างแรงจูงใจให้ครูเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่รู้สึกว่าตนถูกควบคุม แต่เป็นการร่วมสร้างความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน สุดท้าย เทคโนโลยีนิเทศตามหลักกัลยาณมิตร เข้ามาเกื้อหนุนสององค์ประกอบแรก โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษา ตลอดจนสะท้อนผลการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับโรงเรียนขนาดเล็กที่อาจมีข้อจำกัดด้านเวลา บุคลากร หรือระยะทาง (Marzano and Simms, 2012) การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและเมตตา ยังช่วยรักษาความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้นำนิเทศกับครู แม้จะไม่ได้พบกันแบบเผชิญหน้าเสมอไป สอดคล้องกับสุชาธิณี ปันก้อน และทศพล ธีระพร ที่การศึกษาเรื่องการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่าการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษาและมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษากับมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนมีความสัมพันธ์ กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 (สุชาธิณี ปันก้อน และทศพล ธีระพร, 2561)

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่ารูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้รับการประเมินและรับรองว่ามีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย ผ่านการประเมิน มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ รูปแบบ การบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถูกสร้างขึ้นมา

อย่างเป็นระบบตามหลักการสร้างและพัฒนา รูปแบบ โดยผ่านกระบวนการ วิธีการ และเทคนิคที่เป็นระบบและต่อเนื่อง ตรงกับแนวคิดของสุมาลี ฝาสุก ที่กล่าวถึงลักษณะของรูปแบบที่ดีนั้นจะต้องสามารถตรวจสอบได้ มีความชัดเจนด้านกระบวนการในการพัฒนา ต้องได้รับการยอมรับโดยมีแนวคิดหรือทฤษฎีเป็นแบบแผนและแสดงถึงโครงสร้างขององค์ประกอบที่ชัดเจนและครบถ้วน ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ ที่แสดงถึงความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ และมีความเหมาะสมก่อนนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานจริง (สุมาลี ฝาสุก, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงพล สมภาค ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารการนิเทศภายใน งานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารการนิเทศภายใน งานประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมและแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด (ทรงพล สมภาค, 2562)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากรูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่องค์ความรู้ใหม่ “ภาวะผู้นำการนิเทศเทคโนโลยีการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร” ที่ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำการนิเทศ

การศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร 2) การบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร 3) เทคโนโลยีการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร เป็นองค์ประกอบที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัดและความสัมพันธ์ภายในองค์กรมีลักษณะใกล้ชิดเป็นพิเศษ ทั้งสามองค์ประกอบจึงต้องทำงานร่วมกันอย่างสอดประสาน เพื่อสร้างกระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบทั้ง 3 นั้น เปรียบเสมือน “ฐานสามขาของโต๊ะนิเทศ” ที่ต่างก็ทำหน้าที่ของตนอย่างเฉพาะเจาะจง แต่เกื้อหนุนกันเพื่อความมั่นคงของทั้งระบบ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่ต้องพึ่งพาความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการบริหารจัดการอย่างรอบด้าน การมีผู้นำที่เป็นกัลยาณมิตร กระบวนการที่มีจริยธรรม และเครื่องมือที่เหมาะสม จะทำให้การนิเทศการศึกษากลายเป็นกลไกหลักในการยกระดับคุณภาพโรงเรียนได้มีประสิทธิภาพ

สรุป

รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกองค์ประกอบต้องทำงานร่วมกันอย่างสอดประสาน เพื่อสร้างกระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งภาวะผู้นำนิเทศตามหลักกัลยาณมิตร เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เพราะผู้นำนิเทศที่มีคุณธรรม เมตตา และพร้อมจะเป็นที่ปรึกษาเชิงสร้างสรรค์ จะสามารถสร้างความไว้วางใจในหมู่ครู และนำไปสู่ความร่วมมือที่เต็มใจในการพัฒนางานเมื่อผู้นำมีท่าทีแบบกัลยาณมิตร ต่อมา การบริหารนิเทศตามหลักกัลยาณมิตร จะทำหน้าที่เป็นกลไกในการออกแบบวางแผน และจัดการกระบวนการนิเทศให้มีความชัดเจน เป็นระบบ และยืดหยุ่น โดยยึดหลักความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบร่วมกัน ผู้นำที่มีจริยธรรมจะสามารถออกแบบระบบนิเทศที่สร้างแรงจูงใจให้ครูเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่รู้สึกว่าตนถูกควบคุม แต่เป็นการร่วมสร้างความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน สุดท้าย เทคโนโลยีนิเทศตามหลักกัลยาณมิตร เข้ามาเกื้อหนุนสององค์ประกอบ โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษา ตลอดจนสะท้อนผลการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับโรงเรียนขนาดเล็กที่อาจมีข้อจำกัดด้านเวลา บุคลากร หรือระยะทาง การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและเมตตา ยังช่วยรักษาความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้นำนิเทศกับครู แม้จะไม่ได้พบกันแบบเผชิญหน้าเสมอไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ด้านนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำรูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ภาวะผู้นำการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร 2) การบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร 3) เทคโนโลยีการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร เพื่อนำไปใช้ในการนิเทศในสถานศึกษาขนาดเล็ก อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษา

ด้านการปฏิบัติ ผู้บริหารการศึกษา ศิษยานุศิษย์ และผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สนใจควรรวบรวมข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ รูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปประยุกต์ใช้ในการนิเทศการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ ภาวะผู้นำการบริหารเทคโนโลยีการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตร โดยควรให้ความสำคัญกับข้อค้นพบ นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการนำรูปแบบไปใช้จริง (Implementation) การประเมินผลกระทบ (Impact Assessment) หรือการพัฒนา สู่ยุคดิจิทัล/เทคโนโลยี (Digital/AI) เช่น “การพัฒนา รูปแบบการนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่ใช้เทคโนโลยีสนับสนุน เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็ก และการประเมินประสิทธิผล ซึ่งเป็นการต่อยอดองค์ความรู้จากการมีรูปแบบสู่การสร้างนวัตกรรมที่ทันสมัย เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของโรงเรียนเล็กอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ทิพวรรณ ถาวรโชติ. (2564). รูปแบบการนิเทศด้วยเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ศึกษานิพนธ์ สาขาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทรงพล สมภาค. (2562). *รูปแบบการบริหารการนิเทศภายใน งานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. เอกสารอัดสำเนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2545). *พุทธศาสตร์กับการแนะแนว*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: กองทุนวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิมพ์ใจ สว่างดี. (2565). การศึกษาช่องว่างในการนิเทศภายในของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. *วารสารวิชาการศึกษาพัฒนา*, 8(1), 22-36.
- วิไลลักษณ์ ละวู. (2568). การนิเทศภายในตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาเพื่อสังคม*, 1(1), 56-58.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *รายงานสถานภาพการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2560). *ระบบประกาศและรายงานผลสอบโอเน็ต. คำสถิติระดับ ศธ. ภาค*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 30 มีนาคม 2563 จาก <http://www.newonetestresult.niets.or.th>

- สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). "แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน". สืบค้นข้อมูลเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <http://www.bopp.go.th/?p=2404>
- สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). สถิติข้อมูลทางการศึกษา ปีการศึกษา 2568/1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.bopp.go.th/?page_id=9086
- สุขาริณี ปั่นก้อน และทศพล ธิชะพร. (2561). การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 13(4), 212-223.
- สุภาวดี ศิริสวัสดิ์. (2565). การพัฒนาการนิเทศภายในที่ตอบสนองบริบทครูไทย. วารสารการบริหารการศึกษา, 15(3), 21-34.
- สุมาลี ผาสุข. (2564). การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ของโรงเรียนบ้านตรอกสะเดา. นครปฐม: คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). การพัฒนาเครือข่ายการนิเทศการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำเขตตรวจราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://drive.google.com/file/d/1wUW8PUjHxfDJVGzwHP_UbNik2B6fyp-0/view.
- อรพรรณ คงคล้าย. (2565). ความคาดหวังของครูที่มีต่อบทบาทของผู้นิเทศในฐานะกัลยาณมิตร. วารสารครุศาสตร์ศึกษา, 29(2), 80-95.
- Best, W. J. (1970). *Research in Education*. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Collins, S., and Long, A. (2003). Working with Psychological Effects of Trauma: Consequences for Mental Healthcare Workers-A Literature Review. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 10, 417-424.
- Glickman, C. D., et al. (2014). *The basic guide to supervision and instructional leadership*. New Jersey: Pearson.
- Keeves, P. J. (1998). *Education Research and Methodology and Measurement: An International Handbook*. Oxford: Pergamon Press.
- Krejcie, R. V., and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research activities. *Journal for Education and Psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Leithwood, K., et al. (2004). *How Leadership Influences Student Learning*. New York: The Wallace Foundation.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbein, M. Ed. *Attitude Theory and Measurement*. New York: Wiley & Son.

- Marzano, R. J., and Simms, J. (2012). *Coaching Classroom Instruction: The Classroom Strategies Series*. Bloomington: Marzano Research Laboratory.
- Sergiovanni, T. J. (1992). *Moral Leadership: Getting to the Heart of School Improvement*. San Francisco, CA: Jossey Bass.
- Tabachnik, B. G., et al. (1983). *Using Multivariate Statistics*. New York: Harper & Row.

